

MELKVEEHOUDERIJ MET TOEKOMST

Perspectief maak je zelf, maar niet alleen

Ambitie voor een gewaardeerde melkveehouderij 2030

LTO Melkveehouderij

Een woord vooraf

De Nederlandse melkveehouderij is een sterke innovatieve sector. De melkveehouderij beheert in Nederland 20% van het landoppervlak en zet dat in voor de productie van waardevolle en hoogwaardige voeding. Dit ruimtebeslag maakt de sector zichtbaar en brengt een grote verantwoordelijkheid met zich mee.

De sector heeft zich de afgelopen decennia sterk ontwikkeld. Daarbij lag de focus op specialisatie en efficiëntie. Met de productie van hoogwaardige zuivel(producten) is de sector competitief op een vrije wereldmarkt. Daarbij zijn de zorg voor dier, bodem, klimaat en omgeving altijd belangrijke randvoorwaarden.

Het is duidelijk; maatschappelijke opgaven veranderen. De druk op ruimte groeit. Er is zorg om natuur, klimaat en leefomgeving. En een andere kijk op de omgang met dieren doet zijn intrede. Dit leidt tot een voortdurende stapeling van beleid. Op het melkveebedrijf vormt dat een steeds complexere puzzel van vaak conflicterende onderwerpen.

De invloed die de melkveehouderij heeft op klimaat, bodem, water en natuur bepaalt wat we op welke plek kunnen doen. Als gevolg van ingezet beleid zullen we rekening moeten houden met een krimp van de melkveehouderij en op veel plekken een extensievere vorm van bedrijfsvoering.

De sleutel om deze opgaven op te lossen is ondernemerschap, een verdienenmodel en betrouwbaar overheidsbeleid. Ondernemende melkveehouders zijn als geen ander in staat om lokaal altijd de beste oplossing te kiezen bij de vraag van markt en maatschappij. Ruimte voor ondernemerschap is daarom cruciaal. LTO Melkveehouderij staat voor die ruimte. Ruimte voor melkveehouders om op hun bedrijven in te spelen op veranderende vragen en opgaven van markt en maatschappij.

Deze notitie beschrijft de ambitie van LTO Melkveehouderij op het ontwikkelpad naar 2030 voor een melkveesector met perspectief. Wat is de kracht van de melkveehouderij in Nederland? Hoe ontwikkelen we de sector op basis van de eisen en behoeften van markt en maatschappij? Met wie doen we dat? Wat vraagt dit van de sector en van alle spelers daaromheen? Op veel van die vragen hebben we antwoorden gevonden. Op andere thema's zullen we die antwoorden samen met anderen moeten vinden.

De richting is duidelijk: een gewaardeerde melkveehouderij, die wordt beloond voor de waarde die ze levert. Het tempo waarmee we de ontwikkeling naar een gewaardeerde melkveehouderij kunnen doorzetten, wordt mede bepaald door de politiek. Het belang om tot oplossingen te komen is groot. LTO Melkveehouderij blijft zich samen met anderen inzetten voor de ontwikkeling naar een gewaardeerde melkveehouderij.

LTO Melkveehouderij staat voor een **nieuwe waardering** van de melkveehouderij. Wij werken aan een sector die wordt gewaardeerd voor haar bijdrage aan 'goed eten en mooi groen'. Onze ambitie:

In 2030 wordt iedere melkveehoud(st)er door markt en maatschappij gewaardeerd en beloond voor de waarde die hij/zij levert op het gebied van voedsel, bodem & water, biodiversiteit & natuur, klimaat en dierenwelzijn.

”

Ontwikkeling van een nieuwe waardering begint bij **individuele melkveehouders**. Met **sterk ondernemerschap** spelen ze in op veranderende vragen. Vanuit hun ondernemerschap zorgen ze voor nieuwe waarde voor markt, regio en maatschappij. Elke melkveehouder doet dat op zijn eigen manier. Een manier die aansluit bij zijn persoonlijke kracht, ambitie én een manier die antwoord geeft op de specifieke opgaven van het eigen gebied.

Melkveehouders doen dat niet alleen. Zij doen dit met steun van sector- en ketenorganisaties én van overheden en samenleving. **Sector en keten** zorgen dat het collectief meer waarde realiseert dan iedere melkveehouder apart. Zij zorgen dat samen de collectieve doelen worden gehaald. De keten zorgt ook voor beloning van waarden. Ze beloont melkveehouders voor hun melk en voor extra zorg voor koe, klimaat en natuur.

Overheden en samenleving zorgen voor ruimte om de ontwikkeling mogelijk te maken. Dit betekent ruimte in tijd, ruimte in grond en ruimte voor individueel ondernemerschap. Overheden en samenleving zorgen voor beloning van publieke waarden. Vooral waar de beloning vanuit de markt niet voldoende is. Beloning gebeurt gebiedsgericht; passend bij de waarde en opgaven van elk gebied. Overheden en samenleving bieden melkveehouders ruimte om de omslag te maken.

Hoe gaan we daar komen?

We onderscheiden vier werksporen waarlangs we deze visie willen realiseren. Deze sporen zijn: Het werken aan waarde, het belonen van waarde, een ondernemers- & gebiedsgerichte aanpak en het borgen van sectorale randvoorwaarden. In de volgende paragrafen staan de uitgangspunten van elk werkspoor beschreven.

spoor 1 werken aan waarden

Voor een gewaardeerde melkveehouderij werkt elke melkveehouder op zijn bedrijf aan zes praktische waarden. Iedere melkveehouder doet dit op een manier die past bij de eigen persoonlijke kracht én bij de opgaven in het gebied. De zes waarden waaraan elk melkveebedrijf werkt zijn:

Hoogwaardige **voeding** voor iedereen

Rijke **natuur & biodiversiteit** op en rondom het bedrijf

Gezonde **bodem** en schoon **water**

Directe bijdrage aan realiseren van **klimaat**doelen

Dierwaardige houderij met gezonde tevreden **koeien**

Vitaal platteland om te wonen en te recreëren

Waarden in balans

De zes waarden op het bedrijf hangen samen. Ze kunnen schuren én kunnen elkaar versterken. Elk bedrijf zoekt de **best passende balans** tussen de waarden. Die balans is kwetsbaar voor invloeden van buiten! Té eenzijdig overheidsbeleid of té eenzijdige beloningen vanuit de keten, verstoren de balans op het bedrijf. Melkveehouders, politiek, beleid, sector en keten hebben allemaal de plicht om de waarden in **onderlinge samenhang** te behandelen.

Ruimte voor diversiteit

Het is van groot belang dat iedere melkveehouder de waarde op zijn bedrijf op zijn eigen **persoonlijke manier** kan invullen. Een manier die past bij de eigen persoonlijke kracht én bij de opgaven in het gebied. Generiek beleid en generieke oplossingen zijn de doodsteek voor dit ondernemerschap. Het is cruciaal dat beleid voldoende ruimte biedt voor **diversiteit van gebieden én bedrijven**.

Bijdrage is niet vrijblijvend

Diversiteit betekent geen vrijblijvendheid. Elke ondernemer en elk gebied mag worden **aangesproken en afgerekend** op de eigen bijdrage aan het realiseren van de doelen. Duidelijke gebiedsdoelen zijn daarom van groot belang. Een goede **monitoring van ieders bijdrage** is daarbij cruciaal. Met o.a. de Kringloopwijzer, Biodiversiteitsmonitor en KPI-systematiek ligt er een goede basis voor beproefde en transparante monitoring. Het is van belang dat er sectorbreed met dezelfde systemen en drempelwaarden wordt gewerkt.

Waarde is tweeledig

De waarde van een melkveebedrijf kan zitten in het **reducen van de impact** die de productie van melk heeft voor de omgeving én kan zitten in de **positieve waarde** die een bedrijf heeft op zijn omgeving. Zo zit de waarde voor het klimaat niet alleen in het reduceren van methaanemissies (reductie van impact). Het zit ook in het opwekken van groen gas of duurzame elektriciteit. De waarde voor natuur- en biodiversiteit gaat niet alleen om reductie van stikstof, maar ook om o.a. weidevogelbeheer en kruidenrijk grasland. Elke waarde moet worden bekeken vanuit zowel de reductie van impact als de positieve bijdrage. Beide vormen verdienen beloning.

Grasland als sterke basis

De melkveesector heeft een sterke basis: het grasland. Grasland is het fundament onder de bedrijven én onder de maatschappelijke meerwaarde. Deze brede maatschappelijke waarde geeft de sector een sterke onderhandelingspositie in het debat over de toekomst van de melkveehouderij.

spoor 2 beloning van waarde

Dat wat waarde heeft, verdient beloning. Dat wat beloond wordt, groeit. Als de samenleving andere waarden vraagt, kan de melkveehouderij die leveren. Elke boer verdient een **eerlijk verdienmodel dat aansluit bij de waarde die wordt geleverd**. Op dit moment is dat onvoldoende het geval. Om de gewenste omslag naar een nieuwe waardering te maken, moet de bestaande beloning veranderen. Voor de ontwikkeling van een eerlijkere beloning van waarde, hanteert LTO Melkveehouderij de volgende uitgangspunten:

De basis is ondernemerschap

Beloning vraagt ondernemerschap. Elke melkveehouder moet vanuit zijn eigen ondernemerschap werken aan de waarde die de omgeving vraagt en het antwoord dat het bedrijf kan bieden. Zo kan hij/zij op verschillende manieren inkomen halen op verschillende waarden. De mate waarin bedrijven slagen in het verbeteren van hun inkomen, hangt af van het eigen ondernemerschap én van de mogelijkheden die het bedrijf en het gebied hiervoor bieden.

Beloning begint in de keten

De beloning vanuit de keten voor de melk is de kurk waarop de meeste bedrijven drijven. Via het melkgeld worden ook andere waarden als voeding beloond. Internationaal groeit de bereidheid voor extra beloning op klimaat. Nationaal ontwikkelt de markt zich daarnaast richting beloning voor extra dierenwelzijn, natuur en biodiversiteit. Deze extra beloning is veelal tijdelijk en richt zich op voorlopers. Wanneer de gestelde doelen breed zijn gerealiseerd, vervalt de bonus. De bedrijfskosten voor het realiseren van die waarde moeten dan in de reguliere melkprijs worden opgenomen. Zo niet, dan bestaat het risico van terugval. Denk hierbij bijvoorbeeld aan weidegangpremie. De kracht van beloning uit de markt is groot en moet optimaal worden benut.

Beloon met aandacht voor balans in waarden op het bedrijf

De balans tussen de waarden op een bedrijf is kwetsbaar. Té eenzijdige beloning op één specifieke waarde verstoort de balans op het bedrijf. Te eenzijdige beloning voor bijvoorbeeld klimaat kan dan ten koste gaan van aandacht voor andere waarden. Beloners van waarde moeten zich daarvan bewust zijn en zich maximaal inspannen om waarden in onderlinge samenhang te belonen.

Zorg voor langjarige beloning groen-blauwe diensten

Beloning buiten de keten begint bij een eerlijke vergoeding voor groen-blauwe diensten op het melkveebedrijf. Via ANLB worden ook nu al melkveehouders vergoed voor deze diensten. Een uitbreiding van deze vergoedingen in hoogte, duur en gebieden is nodig. LTO pleit voor een structurele financiering van agrarisch natuur- en landschapsbeheer. En daarnaast voor andere vormen van vergoedingen voor groenblauwe diensten, bijvoorbeeld beloningen via de Biodiversiteitsmonitor.

Investeer in lokale beloningssystemen

Initiatieven die zich richten op het belonen van lokale waarde hebben grote potentie. Het is een manier om melkveehouders te belonen voor andere waarden dan alleen de productie van melk. Regionale beloningssystemen (zoals het [Markemodel](#) e.a.) stapelen beloningen van verschillende publieke en private partijen. Ze kijken integraal naar de opgaven in een gebied en naar de bijdrage die een bedrijf daaraan levert. Lokale beloning kan zorgen voor meer balans in beloning. Een eenzijdige beloning vanuit de markt op één waarde kan zo worden gecompenseerd door beloning op specifieke regionale waarden. De ontwikkeling van dit type regionale beloning moet worden versterkt. Nationaal moet worden geïnvesteerd in de ontwikkeling van regionaal gestuurde beloningssystemen die door een stapeling van beloningen bijdragen aan een beter rendement.

Bouw langjarig perspectief

Een duurzaam verdienmodel vraagt om langjarig perspectief. Met name in de beloning van publieke waarden wil een ondernemer zicht hebben op continuïteit van de beloning. Hiervoor is het nodig dat projectmatige en pilotmatige initiatieven écht worden omgezet in reguliere structuren. Meerjarig perspectief vraagt niet alleen om geld, maar ook versterking van organisatie. Denk hierbij aan de groeiende uitvoeringslast die o.a. bij de agrarische natuur collectieven wordt neergelegd.

Bied ruimte voor nieuw ondernemerschap

Wanneer melkveehouders zien dat er vraag is naar andere waarde, zullen zij nieuwe kansen zien om die te verwaarden. Bedrijven ontwikkelen nevenactiviteiten of slaan nieuwe richtingen in. Het is van groot belang dat de ruimte hiervoor wordt geboden in o.a. bestemmingsplannen, omgevingswet en concrete vergunningverlening. Die ruimte is nodig voor bestaande bedrijven, bedrijven die willen afbouwen en voor stoppende bedrijven.

Beloon ook transitie

Verdienmodellen voor nieuwe vormen van melkveehouderij zijn vooraf nooit zeker. Zelfs als het verdienmodel er goed uit ziet, dan kan de tijd die nodig is voor een omschakeling nog een grote drempel zijn. Transitiefondsen zijn nodig om deze drempel te verlagen. Overbruggingskredieten, garantstellingen en het delen van risico's van een overstap zorgen voor meer beweging en ontwikkeling op de bedrijven.

Beloning is meer dan geld alleen

Beloning is nodig voor een goed inkomen, maar draait uiteindelijk om meer dan geld alleen. Beloning van waarde zit ook in bijv.: ruimte in vergunningverlening, in voorrang bij toekenning nieuwe pachtcontracten en in direct contact en erkenning van lokale bewoners en (natuur)organisaties. Wanneer de basis voor een eerlijk inkomen is geborgd, is voor veel melkveehouders de verbinding in de lokale gemeenschap en de licence to operate minstens zo belangrijk als het geld

ondernemers- en gebiedsgerichte aanpak

Ontwikkeling naar een nieuwe waardering van de melkveehouderij ontstaat vanuit een intrinsieke motivatie van de melkveehouder. De motivatie om vanuit het eigen ondernemerschap bij te willen dragen. Zet de melkveehouder daarom zelf aan het stuur. Wat kan hij doen voor de opgaven van het gebied? En wat heeft hij nodig om die bijdrage te versnellen of te vergroten?

Werken aan boerenperspectief

De vragen, opgaven, kansen en oplossingen voor de melkveehouderij verschillen per gebied en per bedrijf. De antwoorden van ondernemers zullen en mogen daarom verschillen. Niet iedereen hoeft hetzelfde te doen. Sterker nog: de diversiteit van bedrijven is een kracht om te kunnen inspelen op de vele veranderende opgaven. In het '[Optimistisch manifest](#)' van LTO Nederland zijn meerdere transitiepaden voor bedrijven omschreven. Elke **melkveehouder zal zelf richting moeten kiezen** en vervolgens dat gekozen pad ook concreet gaan invullen. Dit is een persoonlijke zoektocht voor elke melkveehouder.

Melkveehouders verdienen ondersteuning bij die zoektocht. Hulp in de vorm van gesprekken aan de keukentafel met goede begeleiders. Gesprekken waarin de veehouder: erkenning krijgt voor wat hij al doet, zicht krijgt op de lokale opgaven en ruimte krijgt om te bepalen hoe hij met zijn bedrijf kan bijdragen aan die gebiedsdoelen. Er is **tijd, geld en gekwalificeerde menskracht** nodig om dit proces krachtig in gang te zetten. In bijna alle provincies is BoerenPerspectief actief. Dit initiatief biedt ondersteuning en denkkraft aan ondernemers om zelf een helder en haalbaar toekomstperspectief voor hun bedrijf te vinden.

Beweging vanuit vertrouwen

Beweging vraagt vertrouwen van alle betrokkenen; vertrouwen in de toekomst, in de waarde van de melkveehouderij, in de bijdrage van onze melkveehouders en in de betrokkenheid van overheden en samenleving.

Vertrouwen is niet vanzelfsprekend. Onduidelijkheid, onzekerheid en onbetrouwbaarheid rondom het landbouwbeleid hebben in de melkveehouderij het geloof in de overheid doen verminderen. De overheid zal écht ruimte moeten geven aan gebieden om zelf met oplossingen te komen. Alleen vanuit een oprecht wederzijds vertrouwen kan gebouwd worden aan waardering en perspectief voor de melkveehouderij. Een helder perspectief op verdienvermogen zal daar sterk aan bijdragen. Overheid, maatschappelijke organisaties, retail, banken en de agri-business staan hiervoor nadrukkelijk samen aan de lat.

Borgen van het bottom-up proces

LTO zet zich ervoor in dat de ruimte (in tijd, geld en menskracht) voor de beschreven ondernemers- en gebiedsgerichte aanpak er komt en ook blijft. Wanneer resultaten even achterblijven, moet de strategie van bottom-up beweging niet worden losgelaten. Het vraagt geduld en vertrouwen in de aanpak. LTO wil dat borgen en bewaken.

Een bottom-up aanpak is niet vrijblijvend. Elk gebied en elk bedrijf is aanspreekbaar en afrekenbaar op zijn eigen specifieke bijdrage aan realisatie van de doelen. Daarom is regie nodig op het monitoren van de voortgang op de verschillende doelen. Met de Kringloopwijzer, Biodiversiteitsmonitor en KPI-systematiek ligt er een goede basis voor beproefde en transparante monitoring. Het is van belang dat er sectorbreed met dezelfde systemen en drempelwaarden wordt gewerkt.

Op basis van de monitoring zal steeds bepaald moeten worden welke extra stimulansen of maatregelen van deze partijen nodig zijn om resultaten te versterken of te versnellen.

spoor **4**

borging van randvoorwaarden

Ontwikkeling van waarde op de melkveebedrijven start met helder zicht op ruimte voor ontwikkeling. Die ruimte voor ontwikkeling hangt af van vier cruciale randvoorwaarden: behoud van grond, afwezigheid van generieke krimpmaatregelen op bedrijfsniveau, afwezigheid van generieke bedrijfsnormen voor grondgebondenheid en financiële en juridische ruimte voor innovatie. LTO Melkveehouderij zet zich in voor de borging van deze vier randvoorwaarden.

Behoud van grond voor de melkveehouderij

De basis onder een gezonde melkveehouderij is grond. Behoud van voldoende landbouwgrond is van belang voor de levensvatbaarheid van de melkveehouderij en is cruciaal om als sector te kunnen zorgen voor bodem- en waterkwaliteit, natuur, biodiversiteit en behoud van landschapselementen. Alleen voldoende grond maakt duurzaam renderend melkveehouden mogelijk.

Er is een steeds toenemende vraag om grond, van buiten én van binnen de sector. Woningbouw, infrastructuur, duurzame energie en natuur- en waterdoelen leggen allemaal een claim op ruimte. Binnen de sector zoeken bedrijven naar meer grond om hun mest te kunnen plaatsen en meer eigen (kracht)voer te kunnen telen.

Behoud van voldoende landbouwgrond voor de melkveehouderij vraagt om een planologische visie op de (grondgebonden) voedselproductie. Dat begint op nationaal niveau, met vervolgens een doorvertaling naar provinciaal en regionaal niveau. Grondgebruik kan waar nodig gecombineerd worden met overige functies zoals natuur, water en biodiversiteit.

Een gezonde bedrijfsstructuur voor melkveebedrijven van de toekomst vraagt daarnaast om: flexibele instrumenten voor grondmobiliteit, nieuwe en toegankelijke vormen van grondfinanciering en nieuwe ruilverkavelingen. Hierover moeten passende garanties worden vastgelegd.

Geen generieke krimpmaatregelen op bedrijfsniveau

Sectorale krimp is nooit een doel op zich, maar kan wel het gevolg zijn van veranderende opgaven. De verwachting is dat de melkveehouderijsector in Nederland de komende jaren zal krimpen in zowel volume als omvang. Dit is een direct gevolg van: de aangekondigde krimp van de sectorplafonds voor stikstof en fosfaat, het verlies van derogatie, de vrijwillige opkoopregelingen, de autonome afname van bedrijven, de afroming van fosfaatrechten bij overdracht en de toenemende druk op grond. De verwachting is dat deze invloeden samen zorgen voor een krimp van het aantal koeien van 20 procent in 2035. Deze krimp draagt direct bij aan de realisatie van de doelstellingen op o.a. stikstof en klimaat.

Toekomstgerichte melkveehouders moeten gericht kunnen investeren in de toekomst van het bedrijf. Daarvoor moet een ondernemer zekerheid hebben dat het aantal koeien waarop hij zijn investering baseert, ook daadwerkelijk behouden kan worden. Zonder die zekerheid is geen investering te

verantwoorden. Generieke krimpmaatregelen leggen bedrijfseconomisch en psychologisch een ongekende last neer bij individuele bedrijven.

Wanneer sectorale krimp noodzakelijk is om sectoropgaven te realiseren (zoals bij fosfaat of stikstof), mag dit nooit generiek worden vertaald in krimp per bedrijf. Dus niet via generieke kortingspercentages op bestaande (fosfaat) rechten van individuele bedrijven. Sectorale krimp kan wel worden ingevuld via vrijwillige opkoop van bedrijven (en rechten) tegen marktwaarde, of via een verhoging van afromingspercentages bij verkoop van (fosfaat)rechten, anders dan bij bedrijfsoverdracht binnen de familie.

Geen generieke maatregelen voor grondgebondenheid op bedrijfsniveau

Politiek bestaat er druk om grondgebondenheid van melkveebedrijven wettelijk te verankeren. Daarbij denkt men aan maximale GVE-normen per ha voor elk melkveebedrijf. LTO melkveehouderij onderschrijft de ambitie om sectoraal het grondgebonden karakter van de melkveehouderij te behouden. Tegelijkertijd staat ze voor ruimte voor ondernemerschap van de melkveehouders.

De melkveehouderij is een van de meest grondgebonden veehouderijsectoren in Nederland. De mate van grondgebondenheid van individuele melkveebedrijven loopt sterk uiteen. Een bedrijfsnorm voor grondgebondenheid grijpt sterk in op de ruimte voor ondernemerschap.

Bedrijven die minder grondgebonden zijn, worden met een vaste GVE-norm feitelijk gedwongen om mestplaatsing en voerproductie meer op eigen bedrijf te doen. Die verplichting staat los van de manier waarop zij de plaatsing van mest en de aanvoer van hun voer nu geregeld hebben. Feitelijk worden ze gedwongen om grond aan te kopen, terwijl dit qua beschikbaarheid en financierbaarheid bijna nergens mogelijk is. Een GVE-norm heeft hierdoor zonder twijfel een koude sanering tot gevolg.

Daarbij komt dat reeds ingezette maatregelen al bijdragen aan de gestelde doelen rondom emissiebeperking en waterkwaliteit. Door het verlies van derogatie wordt er veel minder mest uitgereden per hectare. Bovendien verwachten we een krimp van 20% van de veestapel door ingezet beleid. Er wordt op verschillende plekken hard gewerkt aan een ondernemers- en gebiedsgerichte aanpak middels doelsturing. Dit alles samen zorgt direct voor een bijdrage aan het halen van de doelen op stikstof, klimaat en waterkwaliteit.

De introductie van een GVE-norm op bedrijfsniveau is daarom: onnodig, ineffectief en grijpt onverantwoord diep in op bedrijven en regio's. Het is voor LTO dus ook op geen enkele wijze verdedigbaar als generieke oplossing voor gestelde doelen.

Financiële en juridische ruimte voor innovatie

De beschreven ontwikkelingen naar een gewaardeerde melkveehouderij vragen om innovatie op veel melkveebedrijven. Dit kan innovatie zijn in management, in techniek, in ketensamenwerking en in verdienmodel. Ook ruimte voor deze innovaties moet vooraf worden geborgd. Daarbij gaat het om zowel financiële ruimte als juridische ruimte. Financiële ruimte zorgt ervoor dat innovaties kunnen worden ontwikkeld, getest, uitgerold en toegepast op bedrijven. Subsidies zijn nodig om versnelde investering te stimuleren. Juridische ruimte moet ervoor zorgen dat nieuwe managementmaatregelen en techniek die een bewezen bijdrage leveren aan de opgaven, als dusdanig erkend worden. Deze maatregelen moeten een blijvende basis kunnen vormen voor vergunningen.

De inzet van LTO

LTO zet zich in om samen met anderen een gewaardeerde melkveehouderij waar te maken. Dat doen we in de vier werksporen op de volgende manier:

Om gericht te kunnen **werken aan waarde**, zet LTO in op:

- ✔ Expliciete erkenning van de waarde van de melkveehouderij vanuit overheid en samenleving;
- ✔ Ambitie om impact op water, klimaat en natuur te reduceren en positieve bijdrage aan voedselproductie, dierwaardige veehouderij, biodiversiteit, bodem en een vitaal platteland te vergroten;
- ✔ (Vergunnings)ruimte voor diversiteit in oplossingen op het erf en voorkomen van elke vorm van generieke kortingen;
- ✔ Inzetten op een gelijk speelveld op Europees en wereldwijd niveau;
- ✔ Beleid en regelingen die de economische waarde van grasland opwaarderen, zodat het telen van gras aantrekkelijker blijft.

Voor de **eerlijke beloning van gerealiseerde waarde** zet LTO zich in voor:

- ✔ Agenderen van structurele en gebalanceerde beloning op alle waarden;
- ✔ Het beschikbaar komen van een financieel pakket vanuit de overheid voor het nemen van maatregelen door de melkveehouder (zoals investeringsregelingen, vergoedingen onrendabele toppen en fiscale faciliteiten);
- ✔ Vergroten van de beloning uit de keten voor duurzaamheidswaarden;
- ✔ Andere vormen van beloningen, zoals ruimte in vergunningverlening, voorrang bij toekenning nieuwe pachtcontracten en toelating van RENURE.
- ✔ Zorg voor langjarige beloning groenblauwe diensten;
Structurele uitrol gebiedsbeloning voor lokale waarden;
- ✔ Verder uitwerken, doorontwikkelen én erkenning van (bestaande) meetsystematieken;
- ✔ Herziening GLB die zich meer richt op bijdragen aan de zes waarden.

Voor een **ondernemers- en gebiedsgerichte aanpak** zet LTO zich in voor:

- ✔ Voldoende tijd, geld en menskracht om ondernemers te begeleiden via o.a. BoerenPerspectief;
- ✔ Duidelijkheid over doelen en opgaven per gebied, zodat gewerkt wordt met doel- in plaats van middelsturing;
- ✔ Een goede monitoring van resultaten op gebied- en bedrijfsniveau, waarbij deze resultaten ook terug te zien zijn in de landelijke emissie monitoring.
- ✔ Voldoende ruimte voor ondernemerschap voor innoverende, verplaatsende en stoppende melkveehouders;

Voor het **borgen van sectorale randvoorwaarden** zet LTO zich in voor:

- ✔ Behoud van voldoende grond voor melkveehouderij;
- ✔ Ontwikkeling van instrumenten voor grondmobiliteit en -financiering, waaronder een goed functionerende groundbank;
- ✔ Langdurige pachtcontracten vanuit overheden en terreinbeherende organisaties;
- ✔ Krimp alleen via vrijwillige opkoop en afoming bij niet familiale overdracht van rechten;
- ✔ Behoud grondgebonden karakter van de sector, maar niet via GVE-norm op bedrijfsniveau; Juridische en financiële ruimte voor innovatie en toepassing ervan.

Langs deze lijnen werken we aan een melkveehouderij met perspectief. Een sector die iets kleiner is dan nu, die zal extensiveren, maar tegelijkertijd een grotere diversiteit aan bedrijven zal kennen. Bovenal een sector die vanuit kracht een gewaardeerde plek heeft in ons landschap, onze maatschappij en onze samenleving. Melkveehouders krijgen de ruimte om vanuit hun eigen ondernemerschap bij te dragen aan waarde voor markt en maatschappij; een melkveehouderij met perspectief. Dat doen ze zelf en dat doen we samen. Want toekomst maak je zelf, maar niet alleen!

LTO Nederland

Bezuidenhoutseweg 105-113
2594 AC Den Haag
+31 (0)70 338 2700

Oktober, 2023

